

Amentü ve Müslümanda Şahsiyet Oluşumu

A. Baki ÖNCEL

Şahsiyet, insanı diğer insan-
dan ayırmamıza sebep teşkil
eden, kişinin şahsına münhasır
duruş, duyuş, tavır ve davranış
özelliklerinin kapsamıdır. Her in-
sanın hayata, olaylara bakış tarzı,
hayata ve düşüncelerine renk ver-
rir. Şahsiyet oluşturur. İnsanı, di-
ğer varlıklardan ayıran en önemli
yanı, Rabbimizin insana bahşettiği
akıldır. Aklın hocasına göre şekil
alacak olan düşünce tarzı, hayata
dair kişilik tavırlarımızı ortaya kor.

İnsanların eylem ve faaliyetle-
ri, davranışın gözlemlenen yanıdır.
Her eylemin ve davranışın ortaya
çıkışı, zihinde bir şeylerin geçme-
sine bağlıdır. Bunlar düşünme,
duygulanma, algılama, anlama...
gibi şeylerdir. İbn’i Sina, bunları
iç duyu, ortak duyu, hayal gücü,
tahmin gücü, ilham, rüya ve va-
hiy olarak sıralar. Bunlara zihinsel
oluşumlar adı verilir. İnsan davra-
nışları psikolojinin çalışma alan-
larından. Bir şahsın ya da bir
kitlenin, toplumun davranışlarının
ne olduğu, niçin ve nasıl olduğu-
nu araştırmak, o toplumu ve top-
lumu oluşturan şahıslar hakkında
bilgi sahibi olmamızı sağlar.

İnsan tecessüs (merak) eder.
Bu merak, onun bazen bilgilen-
mek için öğrenme ihtiyacından
kaynaklanır. Bu öğrenme isteği,
insanın hem kendini, hem de
kendisi dışındaki dünyayı kavra-
mak ve anlamak ihtiyacından
kaynaklanır. Elde ettiği bilgilerde,
şahsın çevresine uyum sağlama-
sını kolaylaştırmak içindir. İnsan

her zaman kendiyle olduğundan,
kendini, yani insanı merak eder.
“Nedir insan?” sorusuna cevap
arar. Bu cevap arayış sadece aklın
kullanılmasıyla olacak olsa gizemli
bir varlık olan insan hakkında tam
bilgi sahibi olmakta nakıslıklar ola-
caktır. İnsanın kendini anlaması
için; kendini yaratan Rabb’in vah-
yine ihtiyacı vardır.

Vahyin hedefinde de insan
vardır ve Kur’an insanı inşa etmek
için gelmiştir. Bu bize Rabbimiz
insanı önemseydiğini gösteri-
yor. Allah’ın insanı önemseme-
sine rağmen, insan yaratılışında
var olan nisyandan dolayı Allah’ı
önemseme konusunda zaafa ka-
pılabilmektedir. Aklın hocası vahiy
olmaz da şeytan olursa, benlik,
nefis ve kötü çevre insanın vahiy-
le arasına büyük engeller çıkarır.
Tıpkı Cahiliye toplumunda olduğu
gibi. Ancak insan tabiatına uygun
bir tebliğ ve terbiye sayesinde
akıl, kötülüğü (şerri) bırakır ve
iyiliğe (hayra) yönelir.

Kuran incelendiği zaman gö-
rülür ki, en çok bahsedilen konu
inkâr ve iman psikolojisidir.

İman ve inkâr, insanı ilgilendi-
ren kavramlar olduğuna göre bu
insanın dünyada yaşadığı hayatın
bir anlamı ve bir gayesi olmalıdır.
Gaye, lügatte; bir şeyin nihayet
noktası olarak tarif edilirken, isti-
lahta; bir şeyin varlığı, kendisi için
olan şey diye tarif edilmektedir.
Yaşadığı hayat insan içindir. Tüm
canlılar içinde insan; akıl, irade,
ruh ve bedenden ibaret bir varlık
oldüğünden, beden olarak mad-
di tarafını, ruhi olarak da manevi

tarafını eşit tutacak bir hayatı sür-
dürmek zorundadır. İnsan ancak
yaratılış gayesine uygun yaşadığı
zaman mutlu olabilir. İnsanın ya-
ratılış gayesini yüce Allah ayetiyle
açıklamıştır. **“Cinleri ve insan-
ları, ancak bana kulluk etsin-
ler diye yarattım.”(Zariyat, 56)**
Kulluk görevinde insanın teslim
olduğu rehberine göre bir hayat
yaşayacağı muhakkaktır. İnsan
rehberini kendi akıl ve iradesiyle
seçer.

Aklın rehberi vahiy olursa

müslüman şahsiyet oluşur.

Aklın rehberi şeytan olursa, inkârcı (müşrik) şahsiyet oluşmaya başlar. Amentü esasları müslüman şahsiyetinin oluşmasında ve hedefe ulaşmasında önemli faktördür.

Müslüman şahsiyetinin oluşması için öncelikle sağlam bir ALLAH inancının oluşması gerekir. Allah ortak kabul etmeyendir ve yegâne varlık sebebimizdir. **O, tek bir ilahtır ve buna melekler ve ilim ehlide dosdoğru şahittir.(Al-i İmran, 18) Kalpler Allah'ın elindedir. İnkârcıların kalplerini inkârları sebebiyle mühürleyendir.(Nisa, 155) Ondan başka kuvvet yoktur, azabı şiddetlidir.(Bakara, 165) Her şeyi ilmiyle sarıp kuşatmıştır.(Fussilet, 54) Gaybı bilmek yalnızca Allah'a mahsustur. Bütün işlerin sonu Allah'a varacaktır. Sadece ona ibadet**

edilip ona dayanmalıdır.(Hud, 123) Allah, hiçbir şeye muhtaç değildir ve her varlık ona muhtaçtır.(Fatır, 15) Daima diri olup (Bakara, 225) Şaşırılmaz ve unutmaz. (Meryem, 64) Secde edilen (Nahl, 49) Tesbih edilebilir (Hadid, 1) Hamd edilen (Zümer, 75) ve övülmeye layık olmalıdır.(Şura, 28) Baki olmalıdır.(Rahman, 26-27) İzzet ve şeref sahibidir, daima üstün ve galip olmalıdır. (Mücadele, 21) Gerçek dost ve yardımcı olup, (Ankebut, 22) bütün âlemlerin sahibi olan, (En'am, 162) en güzel ve kildir.(Zümer, 62)

Böyle özelliklere sahip olan yegâne varlığı Rab olarak kabul etmek ve ona teslim olmak aciz ve zavallı bir varlık için en büyük şeref olmalıdır. Çünkü kendini muhatap almış ve yol gösterici kitabını(vahyi)melek aracılığıyla, Rasulleri vasıtasıyla göndermiş ve

bunun karşılığında müslüman kimlik ve şahsiyetini muhafaza edip onurlu bir hayatı yaşaması için Üsve-i Hasene olan peygamberini örnek yaşayışla görevlendirmiştir.

O, (sallallahu aleyhi ve sellem) müjdecisi ve uyarıcı olarak hak (Kur'an) ile gönderilmiş (2/219) bir elçidir. (2/252) İnsanlar arasında hükmetmek ve hainlerin savunucusu olmamakla vazifelenmiştir. (4/105) kâfir bir topluluğun hidayete ermesi için, rabbinden indirilene tebliğ etmek ve isyanlarının acı akibetini hatırlatmak da vazifelerinin arasında yer almıştır. (5/67) Ümmidir ve mülkün sahibinden vahiy almaktadır. Kendisine iman edilir ve imanın sahih olması içinde peygamberin ve Allah'ın sözüne inanmak gerekir ki, hidayete erilmiş olsun. (7/158) Allah'ın diğer elçileri gibi, Efendimiz de uyarıcı ve korkutucu olarak gelmiş, iman eden ve davranışlarını düzeltenler, onun iman ettiği gibi iman edenler için korkmayacak ve mahzun da olmayacaklardır. (6/48) tebliğle görevlendirildiği toplumda müslümanlardan ilkidir ve müşrikliğe baş kaldıran dır. (6/14)

Peygamberle ilgili ayetler ve Peygamber Efendimiz'in ortaya koyduğu duruş ve kararlılık onun nasıl bir insan şahsiyeti oluşturmak için hangi metotları göstermesi ve uygulaması gerektiğini de bizlere göstermektedir. İnsan için nihayi varış yeri olan **kıyamet ve hesap günü her ümmet için kendi nefislerinden şahitlerin geleceği gün, müslümanlar için şahit olarak da Peygamber Efendimiz getirilecektir.(16/89)** söz fiil ve eylemlerinde Allah Rasulü'nü örnek alıp, yaşantısını hayat tarzı haline getiren, şahsiyeti oturmuş bir müslüman istemektedir Rab-bimiz. Ve bunu isterken de Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizin sadece bir uyarıcı,

Dünya, müslümanlar için boş bir amaç uğruna yaratılmamıştır. Oyun ve eğlence yeri de değildir. Bir imtihan alanıdır. (İnsan, 2) Her nefis ölümü tadacaktır ama, ölüm de bir son değildir. Kötülük ve iyiliklerin değerlendirileceği bir yerdir. (Enbiya, 35)

kendisine uyulması gereken en güzel örnek ve Kur'an'ın büyük bir haber (38/65-70) olduğu bizlere ileten bir elçi olarak hayatımızda yerini belirtmektedir.

Müslüman bir şahsiyete sahip olabilmemiz için, şirkten uzak olmanın yanında Hz.Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem'i peygamber olarak kabul edip, tevhidin dışına çıkmamak gerekiyor. Tevhidin dışına çıkmak şeytanın istediği bir iş ve eylemdir. Bunun için Kur'an'da sakınmamız gereken müşrik karakterlerinden de bahsedilmektedir ki, müslüman şahsiyeti ve kimliği oluşurken müşrik karakterinden uzaklaşsın.

Kur'an da yaklaşık 41 ayette müşrikten ve müşrik karakterinden bahsedilir. **Şeytanın dostudurlar ve şeytanın telkinine uyararak müminlerle mücadele ederler. (6/ 121) Allah'a şirk koştukları için cehenneme konuk olacaklardır. (Kehf,102) Kur'an hakkında şüphe içerisindedirler. (Hac, 55) nasihate ve öğüt almaya kapalıdır, dinlemezler. (Saffat, 13) bilgisiz kavimdirler.(9/6) Allah'ın anılmasına tahammül edemezler. (Fussilet, 26) İman edenlere karşı en şiddetli olanlar yahudiler ve müşriklerdir. (5/82) Müminleri ve dini alaya alırlar. (Saffat, 14) Müşriklerin, mümin için hayrın indirilmesini istemek gibi özellik vardır. (2/105) Müminleri ateşe davet ederler. (2/221) ruh halleri sıkıntılıdır. (En'am, 125)**

Oysa vahiy (Kur'an) tüm insanlık kurtulsun diye rehber olarak inmiştir.

Vahiy (Kur'an) sakınan ve

arınmak isteyenler için yol göstericidir.(2/2) kesin bir delildir ve nurdur. (Nisa, 124) Allah'ın rızasını arayanı kurtuluş yollarına iletir.(Maide, 15-16) Karanlıktan aydınlığa çıkarır. (İbrahim, 1) müminler için şifa ve rahmet iken kâfirlerin sadece ziyanını artırır. (İsra, 82)

Ve Kur'an insanın mümin şahsiyetiyle hayat sürmesini ister ve müminleri karakter eğitiminden geçirirken şöyle özelliklerinden bahseder.

Müminler yalnızca Allah'tan sakınırlar ve korkarlar.(Meeric, 27) Yalnızca Allaha ibadet ederler. (Yunus,104) Allah'ı her şeyden üstün tutarlar. Hiç bir kınayıcının kınamasından korkmazlar.(Maide, 54) Allah'tan başka ilah aramazlar. (En'am, 19) Hiçbir kuşkuya kapılmadan iman ederler. (Maide, 83) her şeyin Allah'tan olduğunu bilirler, Allah'a tevekkül ederler. (Tevbe, 51) En büyük hedefleri Allah'ın rızasıdır. (Nisa, 114) Allah'ın ayetlerine gönülden boyun eğler. (Al-i İmran, 199) Allah'a asla nankörlük etmezler. (Neml, 40) Kadere iman ederler, zorluklar imanlarından döndürmez. Tevekkül ehlidirler. (Tevbe, 51) Gelecek endişesi taşımazlar. (Bakara, 268) Kıyamet gününe kesin olarak

inanırlar. (Şuara,7)

Dünya, müslümanlar için boş bir amaç uğruna yapılmamıştır. Oyun ve eğlence yeri de değildir. Bir imtihan alanıdır. (İnsan, 2) Her nefis ölümü tadacaktır ama, ölüm de bir son değildir. Kötülük ve iyiliklerin değerlendirileceği bir yerdir. (Enbiya, 35) şeytan aldatıcı olduğu gibi, o (dünya) da aldatıcıdır. (Fatır, 5) babanın oğula, oğulun babaya fayda veremeyeceği güne hazırlık yeridir. (Lokman, 33) Müslüman için dünya hayatı gökten indirilen bir su gibidir. Bu su sayesinde yeryüzünde bitkiler birbirine karşı nihayetinde bir çöp kııntısı olup rüzgâr savurur gider. (Kehf, 45)

İslam, müslüman şahsiyetini oluşturulmasında, uhrevi sorumluluk fikrini asıl olarak alır. Sosyal hayatta cemiyetle şahsiyet meselesi de bununla ilgilidir. Müslüman şahsiyetinin oluşmasında ahiret ve sorumluluk fikri, korku ve ümit, fertleri topluma bağlayan önemli bir bağlaçtır. Ahirete inanmakla insan bu dünyadan daha güzel ve sonsuz bir hayatın kendisini beklediği bilincine erişir. Yaşadığı dünyaya ilim (rabbi tanıma) ve fazilet kazanmak için geldiğine, şu an yaşadığı hayattan daha yüce ve ebedi bir hayatta sonsuz yaşamak içinse, bu dünyada kazanacağı yüksek ilim ve faziletlerle bağlı olduğuna inanan fert ve cemiyet sorumluluk bilinciyle hayatını devam ettirir.

Amentüde belirtilen ahiret inancı neyi gösteriyorsa, o yoldan giderek ahlakını ve aklını vahyin aydınlığıyla aydınlatır.

Amentüde belirtilen ahiret inancı neyi gösteriyorsa, o yoldan giderek ahlakını ve aklını vahyin aydınlığıyla aydınlatır.